

підривало внутрішній спокій у країні, створювало напругу в суспільстві, формувало підґрунтя майбутніх подій буремного XVII ст.

Література:

1. Беднов В.А. Православная церковь в Польше и Литве (по Volumina Legum).- Мн.: Лучи Софии, 2002.– 432 с.
2. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. – К.: Критика, 2004. – 463 с.
3. Великий А. З літопису християнської України. – Т.3.– Львів: Місіонер, 1998.– 280 с.
4. Воейков Н.Н. Церковь, Русь и Рим. – Мн.: Лучи Софии, 2000.– 656 с.
5. Зноско К. Исторический очерк церковной унии. – М.: Мартис, 1993.– 234с.
6. Історія релігії в Україні: у 10 т. – Т.ІІ. Українське православ'я / За ред. проф. П.Яроцького. – К., 1997. – 376 с.
7. Історія релігії в Україні: у 10 т. – Т.ІV. Католицизм / За ред. проф. А.Колодного. – К., 2001. – 598 с.;
8. Карташев А.В. История Русской церкви: В 2 т.– М.: ЭКСМО-Пресс, 2000.– Т.1. – 846 с.
9. Ле Гофф Ж. Рождение Европы. – СПб.: Александрия, 2007, – 398 с.
10. Панас К. Історія Української церкви.– Львів: НВП “Трансінтех”, 1992.– 160 с.
11. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т.– К.: Либідь, 1993.–Т.1.– 640 с.
12. Федорів Ю. Історія церкви в Україні. – Львів: Свічадо, 2001. – 362 с.
13. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України. – К., Кондор, 2004. – 738 с.

УДК 378.111

Орлов А.О.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ І ЗАКОНОМІРНОСТІ ЇХ СТАНОВЛЕННЯ ЯК МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

***Анотація.** У статті розглянуті психологічні особливості студентів і закономірності їх становлення як майбутніх менеджерів. Необхідність створення психолого-педагогічних умов формування вмінь та навичок самостійної, наукової, дослідницької, винахідницької діяльності, виховання культури, професійного мислення та професійної готовності майбутнього менеджера.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены психологические особенности студентов и закономерности их становления как будущих менеджеров. Необходимость создания психолого-педагогических условий формирования умений и навыков самостоятельной, научной, исследовательской, изобретательской деятельности, воспитания культуры, профессионального мышления и профессиональной готовности будущего менеджера.*

***Annotation.** In the article psychological features of students and conformity to law of their becoming as future managers are considered. The necessity of creation of psychological and pedagogic terms of forming of abilities and skills of independent, scientific, research, inventor activity, culture education, professional thought and professional readiness of a future manager.*

Формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності визначається всією навчально-виховною системою ВНЗ. Рівень сформованості

готовності до професійної діяльності та її складових залежить від наявності у студента уявлень про майбутню професійну діяльність і про навчання у ВНЗ як про процес, спрямований на забезпечення можливості здійснення особистісних цілей майбутнього фахівця, досягнення ним високого рівня самореалізації [6, 12]. Твердження щодо того, що становлення майбутнього менеджера відбувається тільки в межах часу навчання його у вищому навчальному закладі [13], не можна вважати вичерпними, оскільки слід враховувати, що студент до ВНЗ приходить вже з певними знаннями, сформованими вміннями та певними уявленнями про професійну діяльність, які склалися протягом попереднього періоду життя (сім'я, школа). Ще в ранньому дитинстві, в сім'ї, закладається духовна основа життя: довіра до оточуючого світу, оптимізм щодо себе й інших, почуття обов'язку, відповідальності [14]. Разом з тим, навчальний процесу ВНЗ, побудований на основі наукового прогнозування розвитку особистості студента з використанням педагогічно доцільних форм, методів, засобів навчання і виховання, є основною запорукою успішної підготовки майбутнього менеджера.

Узагальнення висновків науковців дозволяє зазначити, що у ВНЗ виховання інтересу й любові до обраної професії досягається шляхом формування правильного уявлення студентів – майбутніх менеджерів про суспільне значення та зміст роботи в майбутній галузі діяльності, про закономірності її розвитку. Зазвичай, це відбувається за рахунок: 1) формування впевненості кожного студента у своїй професійній придатності; 2) формування свідомого розуміння необхідності оволодіння всіма дисциплінами, передбаченими навчальним планом ВНЗ; 3) формування прагнення слідкувати за всім прогресивним в діяльності провідних менеджерів; 4) вміння спрямовувати самовиховання на користь фаховій діяльності, постійно поповнюючи свої знання [14].

Протягом навчання у ВНЗ в результаті вивчення суспільних, спеціальних та інших дисциплін, участі в громадському житті розвивається та формується професійна спрямованість студентів, тобто прагнення застосувати свої знання, досвід, здібності в галузі обраної професії. В професійній спрямованості особистості виявляється: 1) позитивне ставлення до професії; 2) схильність та інтерес до неї; 3) бажання вдосконалювати свою підготовку; 4) бажання задовольняти матеріальні й духовні потреби, займаючись професійною діяльністю [1, 3, 8, 9].

Професійна спрямованість передбачає розуміння та внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Всі названі риси та компоненти професійної спрямованості слугують показниками рівня її розвитку та сформованості у студентів, характеризуються стійкістю (чи нестійкістю), домінуванням громадських чи вузькоособистих мотивів.

Серед шляхів формування професійної спрямованості майбутніх менеджерів доцільно виокремити такі: 1) роз'яснення соціальної значущості обраної спеціальності, 2) переконання студентів в можливості оволодіти професією; 3) організація навчально-виховного процесу з урахуванням вимог майбутньої професійної діяльності.

Всебічного розгляду проблема професійного становлення набула в роботі Е.Ф. Зеєр та Е.Е. Симанюк, які стверджують, що на етапі професійної освіти деякі студенти зазнають розчарування в обраній професії, незадоволення окремими предметами, у них з'являються сумніви у правильності професійного вибору. Цей

період науковці називають кризою професійного вибору. За їх спостереженнями, вона, як правило, проявляється в перший і в останній рік навчання у ВНЗ [8].

Досліджуючи розвиток особистості студента як майбутнього фахівця, відомі психологи М.І. Дьяченко та Л.А. Кандилович [7] виокремлюють його основні напрями: 1) глибшає професійна спрямованість, розвиваються необхідні здібності; 2) вдосконалюються, „професіоналізуються” психічні процеси, стани, досвід; 3) формується почуття обов’язку, відповідальність, професійна самостійність, більш рельєфно виступає індивідуальність студента, його життєва позиція; 4) на основі інтенсивного передавання соціального та професійного досвіду та формування необхідних якостей зростає соціальна, духовна й моральна зрілість; 5) збільшується вага самовиховання студента у формуванні якостей, необхідних йому як майбутньому спеціалісту; 6) міцніє професійна самостійність і готовність до майбутньої практичної діяльності.

Аналіз становлення особистості студента як майбутнього фахівця дозволив науковцям (О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко), окрім вище перерахованих тенденцій, виділити ще такі: 1) в процесі навчання відбуваються суттєві зміни в структурі самосвідомості студента: завершується процес професійного самовизначення, що відображається в змісті його „Образу „Я””; 2) соціалізація особистості майбутнього фахівця є багатоаспектним явищем і детермінована низкою соціокультурних чинників: ментально-духовна атмосфера сімейно-родинного середовища; особливості довузівського освітньо-виховного й професійного простору; організація навчального процесу у ВНЗ; 3) показником ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі є соціальна, духовна й професійна зрілість особистості студента, цілісність і стійкість його „Я”, психологічна готовність випускника до реалізації професійних функцій [13].

Дослідження питання особистісного розвитку студентів – майбутніх менеджерів та формування їх готовності до майбутньої професійної діяльності дозволяє зробити висновок про те, що ці питання стають ключовими в теорії та практиці вдосконалення роботи сучасного вищого навчального закладу, який готує менеджерів.

Ми поділяємо думку науковців, які аналізуючи процес професійної спрямованості студентів у ВНЗ, роблять висновок про те, що позитивні зміни у змісті виявляються в тому, що міцніють мотиви, пов’язані з майбутньою професією, з’являється прагнення на високому рівні виконувати ділові обов’язки, бажання показати себе вмілим спеціалістом та досягти успіху в роботі, посилюється відчуття відповідальності [7].

Дослідження психологів (О. Леонтьєв, Л. Божович та ін.) доводять, що без достатньо позитивної мотивації неможливо досягти результатів у розвитку особистості під час навчання у ВНЗ. В своїй роботі В.П. Кутєєва вказує такі позитивні мотиви пізнавальної діяльності: почуття обов’язку, усвідомлення значущості оволодіння професією, інтерес до навчання і окремих наук, відчуття задоволення від пізнання нового матеріалу, вирішення складних завдань. Окрім того, за її переконанням, на мотивацію також впливає зміст занять, методика викладання, особистість викладача, стосунки в студентському колективі, змагання, досягнуті результати [10].

Якщо навчання орієнтоване на мотиви обов’язку, то воно стає для студента одноманітним. Для того, щоб з об’єкта педагогічної дії студент став суб’єктом, який сам із готовністю включається в навчання, необхідно знайти в організації

навчально-виховного процесу психологічно обґрунтоване поєднання двох основ розвитку особистості: „хочу” і „треба”.

Відношення студентів – майбутніх менеджерів до обраної професії, яке виникає ще в період підготовки до неї у процесі навчання у школі, має розглядатися як одна із психологічних умов формування готовності майбутніх фахівців. На нашу думку, тезу про суспільну значущість професії менеджера студенти повинні сприйняти вже на першому курсі навчання. Саме тому спостерігається необхідність розробки наскрізної програми професійного виховання, спрямованої на підготовку студентів до майбутньої професії з самого початку навчання.

Слід погодитись із думкою В.П. Кутєєвої про те, що у студентів необхідно розвивати самостійність (варто зазначити, що результатом самостійної роботи є не просто певна сума знань, умінь і навичок, а самостійність як риса особистості, безпосередньо пов'язана з відповідальністю за результати власної діяльності), використовуючи активні та творчі форми навчальної роботи [10]. Дослідниця нагадує, що для цього у вищій школі є набагато більше можливостей, ніж у загальноосвітній, їх належить повністю використовувати: це творча участь у семінарах, безпосередня участь у роботі науково-дослідних лабораторій, участь у конкурсах студентських робіт тощо.

Отже, на сьогодні головним у підготовці менеджера є не оволодіння певною сумою знань, а створення психолого-педагогічних умов формування умінь та навичок самостійної, наукової, дослідницької, винахідницької діяльності, виховання культури, професійного мислення та професійної готовності.

Особливо активно в період навчання у ВНЗ відбувається розвиток професійних здібностей – в навчально-виховному процесі студент вперше зустрічається з видами діяльності, які будуть компонентами його майбутньої професії. Досліджуючи процес розвитку особистості в студентські роки, О.М. Леонтєв характеризував відношення студента до майбутньої професії: „Юний студент приходить у ВНЗ, вважаючи, що обрана ним з тих чи інших мотивів майбутня діяльність є бажана для нього; якщо по закінченню ВНЗ у нього буде відчуття, що й він потрібен цій справі, що вона стала для нього своєю, то це свідчитиме про його психологічну особистісну зрілість як спеціаліста” [11].

Як зазначають дослідники, професійні інтереси виступають як система стимулів, через яку виражається ставлення особистості до професійної діяльності, яка сприяє розвитку світогляду, набуттю професійних знань, поліпшує пізнавальну активність, викликає прагнення оволодіти професійною справою та однією з найважливіших психолого-педагогічних умов формування готовності до професії [3, 5, 9]. Професійні інтереси, разом із чинниками досягнення особистого вдосконалення, визначеними у грають роль мотиваційних чинників у навчанні, тобто є джерелом мотивації.

У психології мотивація розглядається як складний багаторівневий регулятор життєдіяльності людини, її поведінки. Вищим рівнем регуляторної діяльності є свідомо-вольовий рівень, який вимагає певного ступеня розвитку емоційно-вольової сфери, певного рівня рефлексії та певного рівня стабільності та стійкості психічних процесів [1].

У мотиваційній сфері можна виділити чотири основні компоненти: 1) задоволення від самої діяльності, 2) значимість для особистості безпосереднього

результату діяльності, 3) мотивуюча сила винагороди за діяльність, 4) змушуюча сила зовнішнього тиску на особистість.

Поняття мотивації включає усі види спонукань діяльності: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, ідеали і т.д., які безпосередньо визначають спрямованість діяльності людини. Це поняття включає також і компоненти, які не усвідомлюються суб'єктом, а діють на рефлекторному рівні і на рівні підсвідомості [4].

Складність і багатоаспектність проблеми мотивації зумовлює необхідність варіативності підходів до розуміння її сутності, природи, структури, а також до методів її вивчення та практичного застосування результатів досліджень, зокрема до формування професійної готовності.

На основі аналізу вимог до сучасного менеджера та наукових досліджень відповідальності як інтегративної складової професійної готовності майбутніх менеджерів, можна дійти висновку, що психолого-педагогічними умовами підготовки майбутніх менеджерів до управлінської діяльності є: 1) забезпечення усвідомлення завдань та вимог майбутньої професії; 2) формування професійно-психологічної спрямованості особистості; 3) організація активності кожного студента; 4) врахування особистісних якостей кожного студента; 5) максимальне використання в навчально-виховному процесі активних методів навчання та нетрадиційних форм професійної підготовки; 6) організація керованої самостійної роботи студентів; 7) індивідуально-творчий підхід до студентів, який забезпечує індивідуалізацію й творчу спрямованість навчально-виховного процесу; 8) формування системи професійно необхідних якостей; 9) включення до процесу навчання інтерактивних технологій, спеціально спрямованих знань, тренінгових технологій; 10) створення гуманізованої системи відносин; 11) розробка предметного змісту, технології його використання в навчально-виховному процесі; 12) аналіз використання студентом різних способів опрацювання навчального матеріалу (вибір найбільш раціональних, порівняння особистих і вже відомих способів, їх аналіз, обговорення, аргументація застосування й таке інше).

Як бачимо, проблема готовності майбутніх фахівців є багатоаспектною та досить широко представленою в наукових дослідженнях. Проте дослідниками недостатньо розкриті особливості професійного становлення менеджера з позицій формування відповідальності як інтегративної складової професійної готовності майбутніх менеджерів, не виявлені педагогічні умови, які сприяють реалізації теоретичних положень вищезазначеної проблеми в практиці ВНЗ. Виокремлення системи психолого-педагогічних умов передбачає розкриття сутності та закономірностей навчально-виховного процесу, виокремлення і моделювання системи професійно необхідних якостей менеджера та обґрунтування факторів, які сприяють формуванню відповідальності як інтегративної складової професійної готовності майбутніх менеджерів.

Література:

1. Абульханова-Славская К., Бодалев А., Деркач А., Кузьмина Н., Лаптев Л. Акмеология вчера, сегодня, завтра // Прикладная психология и психоанализ. – М., 1997. – № 1. – С. 1 – 26.
2. Барабанова В.В., Зеленова М.Е. Представления студентов о будущем как аспект их личностного и профессионального самоопределения // Психологическая наука и образование. – 2002. – №2. – С. 28-41.

3. Влодарска-Зола Л. Професійна підготовка майбутніх менеджерів у вищих технічних навчальних закладах: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. Влодарска-Зола / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 24 с.
4. Виготський Л.С. Педагогічна психологія. – М.: Педагогіка, 1991. – с. 232.
5. Деркач А.А., Зазыкин В.Г. Профессионализм деятельности в особых экстремальных условиях. – М.: РАГС, 1998. – 178 с.
6. Деркач А.А., Кузьмина Н.В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. – М., 1993.
7. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А., Кандыбович С.Л. / Психология высшей школы – Серия: Библиотека практической психологии. – Издательство: Харвест, 2006. – 416 с.
8. Зеер Э.Ф., Сыманюк Э.Э. Кризисы профессионального становления личности // Психологический журнал. – Т. 18. – № 6. – С. 35-44.
9. Казанцева Т.А., Олейник Ю.Н. Взаимосвязь личностного развития и профессионального становления студентов – психологов // Психологический журнал. – 2002. – Т. 23. – № 6. – С.51-59.
10. Кутеева В.П. Формирование познавательной активности будущих специалистов // Психологические проблемы формирования специалиста в вузе: Межвуз. сб. науч. труд. – Саранск, 1989. – С. 105-109.
11. Леонтьев А.Н. Психологические вопросы формирования личности студента // Психология в вузе. – 2003. – № 1-2. – С. 232-241.
12. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. – К.: Знання. 1989. – 48с.
13. Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І. Педагогіка і психологія вищої школи: Навч. посібник. – К.: НПУ, 2003. – 267с.
14. Навчальний процес у вищій педагогічній школі (за ред. О.Г. Мороза), Київ, 2001.

УДК 378.147

Пащенко М.І.

МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

***Анотація.** Ефективність впровадження активних методів навчання в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів при вивченні педагогічних дисциплін.*

***Аннотация.** Эффективность внедрения активных методов учебы в процессе профессиональной подготовки будущих учителей при изучении педагогических дисциплин.*

***Annotation.** Effectiveness' intruding of actives methods of training in occupational preparing's process future teachers for learning pedagogical disciplines.*

Сучасні соціальні умови підвищують вимоги до професійного рівня спеціаліста, націлюють на формування особистості ініціативної, самостійної, наділеної творчим мисленням. Гостро стоїть проблема розвитку творчих